

Wyrok z 16 stycznia 2006 r., [SK 30/05](#)
**MOŻLIWOŚĆ ODDALENIA KASACJI „OCZYWIŚCIE BEZZASADNEJ”
 BEZ UDZIAŁU STRON I BEZ UZASADNIENIA**

Rodzaj postępowania: skarga konstytucyjna Inicjator: osoba fizyczna	Skład orzekający: 5 sędziów	Zdania odrębne: 0
---	--------------------------------	----------------------

Przedmiot kontroli	Wzorce kontroli
Możliwość oddalenia przez Sąd Najwyższy „oczywiście bezzasadnej” kasacji w sprawie karnej na posiedzeniu bez udziału stron i bez pisemnego uzasadnienia wyroku [Ustawa z 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego: art. 535 § 2 (w brzmieniu nadanym w 2000 r.)]	Zasada państwa prawnego Zasada proporcjonalności Prawo do sądu Prawo do wynagrodzenia szkody wyrządzonej przez organ władzy publicznej Zakaz zamykania drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności i praw [Konstytucja: art. 2, art. 31 ust. 3, art. 45 ust. 1, art. 77]

W polskim procesie karnym kasacja stanowi – obok wznowienia postępowania – nadzwyczajny środek zaskarżania orzeczeń sądowych. Kasacja może być skierowana przeciwko orzeczeniu już prawomocnemu, co odróżnia ją od środków odwoławczych, którymi są apelacja i zażalenie, uruchamiające kontrolę instancyjną orzeczenia.

W trybie kasacji bada się jedynie zgodność orzeczenia z prawem. Sąd Najwyższy jako sąd kasacyjny, w odróżnieniu od sądu odwoławczego, nie ocenia prawidłowości ustaleń faktycznych przyjętych jako podstawa kontrolowanego orzeczenia ani nie orzeka o meritum, czyli winie i karze. W razie uwzględnienia kasacji, tzn. stwierdzenia niezgodności zakwestionowanego orzeczenia z prawem, SN uchyla orzeczenie i albo przekazuje sprawę do ponownego rozpatrzenia sądowi właściwemu, albo umarza postępowanie. Wyjątkiem jest możliwość uniewinnienia oskarżonego w razie oczywistej niesłuszności skazania. Jeżeli SN nie stwierdza naruszenia prawa, to kasację oddala.

Zasadą jest, że kasacja jest rozpatrywana z udziałem stron (art. 535 § 1 kodeksu postępowania karnego), a wyrok zapadły w wyniku jej rozpoznania powinien zostać opatrzony pisemnym uzasadnieniem.

Przepis skutecznie zaskarżony w niniejszej sprawie, tj. art. 535 § 2 k.p.k. (w brzmieniu ustalonym nowelą z 20 lipca 2000 r., która weszła w życie 1 września 2000 r.), przewiduje wyjątek od powyższej reguły, dotyczący sytuacji, w której Sąd Najwyższy stwierdza „oczywistą bezzasadność” kasacji. Po pierwsze, SN może w takim przypadku wydać wyrok oddalający kasację na posiedzeniu bez udziału stron, z wyjątkiem kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Po drugie, oddalenie kasacji oczywiście bezzasadnej nie wymaga pisemnego uzasadnienia.

Omawiany wyrok Trybunału zapadł w wyniku skargi konstytucyjnej Tomasza D., którego sprawę rozstrzygnięto ostatecznie na podstawie zaskarżonej regulacji. Skargę konstytucyjną poparł Rzecznik Praw Obywatelskich, który zgłosił swój udział w sprawie (art. 51 ustawy o TK). Ponadto Prezes Trybunału, na podstawie § 11 ust. 2 regulaminu TK w związku z art. 19 ustawy o TK, zwrócił się do Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka o przedstawienie opinii w sprawie.

Główny zarzut dotyczył naruszenia przez art. 535 § 2 k.p.k. konstytucyjnych gwarancji prawa do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji) w związku z zasadami proporcjonalności (art. 31 ust. 3) i państwa prawnego (art. 2). Ponadto wskazano na konstytucyjne prawo do wynagrodzenia szkody za bezprawne działanie władzy publicznej (art. 77 ust. 1) i zakaz zamykania drogi sądowej do dochodzenia naruszonych wolności lub praw (art. 77 ust. 2).

ROZSTRZYGNIĘCIE

I

Zaskarżony przepis jest niezgodny z art. 2 w związku z art. 45 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 77 Konstytucji.

II

Trybunał odroczył termin utraty mocy obowiązującej zaskarżonego przepisu o 12 miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw, co jednak – wobec uwzględnienia skargi konstytucyjnej – nie stoi na przeszkodzie realizacji praw skarżącego określonych w art. 190 ust. 4 Konstytucji w sprawie będącej podstawą niniejszego postępowania.

GŁÓWNE TEZY UZASADNIENIA

1. Konstytucja nie gwarantuje prawa do rozpoznania sprawy w trzech instancjach (por. art. 176 ust. 1). Konstytucyjne prawo do sądu (art. 45 ust. 1) nie obejmuje „prawa do kasacji”. Kasacja stanowi zatem dodatkową i niekonieczną procedurę zaskarżenia orzeczenia sądu drugiej instancji. Jeżeli jednak ustawodawca kreuje instytucję kasacji, to musi respektować zasady sprawiedliwości proceduralnej oraz zasady przyzwoitej legislacji, wynikające z art. 2 Konstytucji. Konstytucyjny standard sprawiedliwej procedury sądowej stosuje się zatem nie tylko do postępowania w pierwszej i drugiej instancji, lecz także do postępowania nadzwyczajnych.
2. Zasada państwa prawnego (art. 2 Konstytucji) nie może stanowić samoistnego wzorca kontroli prawa w postępowaniu zainicjowanym skargą konstytucyjną. W niniejszej sprawie zasadę tę, a zwłaszcza wynikającą z niej ochronę zaufania jednostki do państwa, należy natomiast uwzględniać, gdy rekonstruuje się wzorzec sprawiedliwego (rzetelnego) postępowania sądowego.
3. Wywodzona z art. 2 Konstytucji zasada zaufania oznacza, że jednostka ma prawo oczekiwać od władzy czytelności, przejrzystości oraz poszanowania zasad systemowych gwarantujących ochronę praw człowieka.

4. Konstytucyjne prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd (art. 45 ust. 1) nie podlega ograniczeniom, w odróżnieniu od prawa do jawnego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 2). Istota sprawiedliwości proceduralnej sprowadza się zaś do: możliwości bycia wysłuchanym; ujawniania motywów rozstrzygnięcia (nawet niezaskarżalnego) w stopniu umożliwiającym weryfikację sposobu myślenia sądu; zapewnienia przewidywalności dla uczestnika postępowania przez odpowiednią spójność i wewnętrzną logikę mechanizmów, którym jest poddany.
5. Uzasadnianie orzeczenia sądowego, będące decydującym komponentem prawa do rzetelnego procesu, pełni kilka istotnych funkcji: wymusza ono samokontrolę sądu, który musi wykazać, że orzeczenie jest materialnie i formalnie prawidłowe oraz odpowiada wymogom sprawiedliwości; dokumentuje argumenty przemawiające za przyjętym rozstrzygnięciem; jest podstawą kontroli przez organy wyższych instancji; służy indywidualnej akceptacji orzeczenia; umacnia poczucie zaufania społecznego i demokratycznej kontroli nad wymiarem sprawiedliwości; wzmacnia bezpieczeństwo prawne.
6. Szczególna pozycja Sądu Najwyższego w systemie organów ochrony prawnej, a w szczególności ostateczność (niezaskarżalność) jego rozstrzygnięć nie oznacza, że uzasadnianie orzeczeń tego Sądu jest zbędne. Za sporządzaniem uzasadnienia orzeczenia SN przemawia kilka argumentów. Po pierwsze, uzasadnienia te mają znaczący wpływ na kształtowanie się praktyki i standardów prawnych. Po drugie, orzeczenia SN mogą być podstawą skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka albo Komitetu Praw Człowieka lub – w razie wadliwości podstawy prawnej – do Trybunału Konstytucyjnego. Po trzecie, istotna jest funkcja legitymizacyjna uzasadnień sądowych w skali indywidualnej (wobec stron postępowania) oraz w skali generalnej (wobec opinii publicznej). Komunikowanie rozstrzygnięć sądowych i ich uzasadnień pozwala je łatwiej akceptować, co buduje zaufanie społeczne do władzy sądowniczej. Po czwarte, w sytuacji, gdy około 80 procent kasacji w sprawach karnych jest oczywiście bezzasadnych, każdorazowe kazuistyczne wskazanie, na czym polega taka bezzasadność leży w interesie wymiaru sprawiedliwości, aby doprowadzić do wytworzenia standardu co do rozumienia oczywistej bezzasadności kasacji.
7. Zakaz formułowania przepisów niejasnych i nieprecyzyjnych, wynikający z zasady państwa prawnego (art. 2 Konstytucji), nie wyklucza posługiwania się przez ustawodawcę zwrotami niedookreślonymi. Nie przesądza również o niekonstytucyjności sytuacji, w której doprecyzowanie takich pojęć jest kompetencją sądów. Skonstruowanie normy prawnej przy pomocy pojęć nieostrych często stanowi jedyne rozsądne wyjście. Znaczenie takich pojęć w konkretnej sytuacji nie może być jednak ustalane arbitralnie. Wymaga to istnienia szczególnych gwarancji proceduralnych zapewniających przejrzystość i ocenność praktyki wypełniania nieostrych zwrotów konkretną treścią przez organ stosujący prawo (np. dostępność przeprowadzonego rozumowania dla zainteresowanych dzięki jawności postępowania lub ujawnianiu motywów rozstrzygnięcia).
8. Posłużenie się przez ustawodawcę zwrotem „kasacja oczywiście bezzasadna” samo przez się nie przekracza granic swobody regulacyjnej wyznaczonej ustawodawcy przez art. 2 Konstytucji. Zastrzeżenia budzi natomiast niski poziom wymagań proceduralnych dotyczących posługiwania się tym zwrotem. Chodzi tu o kumulację w ramach jednego postępowania sądowego trzech czynników wykluczających informacyjny obowiązek sądu; są nimi: niejawność postępowania, posłużenie się przez ustawodawcę nieostrym pojęciem „oczywista bezzasadność” oraz brak obowiązku sporządzenia uzasadnienia.
9. Standardy ochrony praw człowieka określone w Konstytucji RP są niekiedy wyższe od standardów międzynarodowych, w szczególności przewidzianych w europejskiej Kon-

wencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. W związku z tym obniżenie standardu ochrony, które nie narusza Konwencji, może być niezgodne z Konstytucją.

10. Natychmiastowa utrata mocy obowiązującej art. 535 § 2 k.p.k., będącego przepisem szczególnym, prowadziła do stosowania reguły generalnej, wyrażonej art. 535 § 1 k.p.k. (rozpoznanie kasacji od wyroku na rozprawie, a kasacji od postanowienia – na posiedzeniu, w którym strony mogą wziąć udział). Tymczasem nie jest niedopuszczalne stosowanie w wypadku kasacji oczywiście bezzasadnej gwarancji mniej rygorystycznych. Niekonstytucyjność stwierdzona w niniejszej sprawie wynika z kumulacji ograniczeń (por. tezę 8). Konieczna jest zatem interwencja ustawodawcy, dla której należy przewidzieć odpowiedni termin. Do czasu takiej interwencji można oczekiwać złagodzenia niekonstytucyjnej sytuacji przez odpowiednie ukształtowanie praktyki SN.
11. Potrzeba wszechstronnego zbadania istotnych okoliczności sprawy rozpoznawanej przez Trybunał Konstytucyjny może uzasadniać wystąpienie Prezesa Trybunału do organizacji społecznych na podstawie § 11 ust. 2 regulaminu TK. Udział takich organizacji w postępowaniu przed Trybunałem – w charakterze, który można określić mianem *amicus curiae* – sprzyja dialogowi, jawności i komunikacji społecznej w rozstrzyganiu sporów konstytucyjnych. Organizacja społeczna nie ma wówczas praw i obowiązków, jakie prawo wiąże z pozycją uczestnika postępowania (por. art. 52 ust. 1 ustawy o TK). Jej rola ogranicza się do wypowiedzenia poglądu w sprawie, co jest związane z wiadomościami uzyskanymi w toku wykonywania działalności statutowej.

Przepisy Konstytucji, ustawy o TK oraz regulaminu TK

Konstytucja

Art. 2. Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

Art. 31. [...] 3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Art. 45. 1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

2. Wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie.

Art. 77. 1. Każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej.

2. Ustawa nie może nikomu zamykać drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw.

Art. 176. 1. Postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne.

Art. 190. [...] 4. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.

Ustawa o TK

Art. 19. 1. Trybunał w toku postępowania powinien zbadać wszystkie istotne okoliczności w celu wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.

2. Trybunał nie jest związany wnioskami dowodowymi uczestników postępowania i może z urzędu dopuścić dowody, jakie uzna za celowe dla wyjaśnienia sprawy.

Art. 51. 1. O wszczęciu postępowania [w trybie skargi konstytucyjnej] Trybunał informuje Rzecznika Praw Obywatelskich; art. 33 stosuje się odpowiednio.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich może, w terminie 60 dni od otrzymania informacji, zgłosić udział w postępowaniu.

Art. 52. 1. Uczestnikami postępowania przed Trybunałem są: skarżący, organ, który wydał zakwestionowany akt normatywny, i Prokurator Generalny; uczestnikiem jest również Rzecznik Praw Obywatelskich, jeżeli zgłosił udział w postępowaniu.

Załącznik do uchwały Zgromadzenia Ogólnego Sędziów TK z 22 października 1997 r. – Regulamin Trybunału Konstytucyjnego

§ 11. [...] 2. Prezes Trybunału lub skład orzekający może także zwrócić się do innych organów lub organizacji o zajęcie stanowiska w kwestiach, mogących mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia zawisłej sprawy.